Technische commissie bodem
Postbus 30947 T 070 4566596
2500 GX Den Haag E info@tcbodem.nl

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Mevrouw C. Schouten
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

c.c. Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat
Mevrouw S. van Veldhoven
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Bilthoven, 23 augustus 2018

Kenmerk: TCB 2018-3 / Uw kenmerk DGAN-PAV/18218452

Betreft: Vrijstellingregeling mestvoorschriften vanwege droogte 2018

Geachte mevrouw Schouten,

Op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de Technische Commissie Bodem (TCB) een advies opgesteld over 'Uitstel uitrijdverbod dierlijke mest en vernietigen graszode vanwege droogte 2018'.

Onderstaand vindt u het advies van de TCB.

Samenvatting

Verzoek om uitstel
TCB is gevraagd advies op te stellen over een verzoek tot verlenging van : (i) de uitrijperiode van dierlijke mest, (ii) de periode waarin scheuren van grasland is toegestaan en (iii) de periode waarin een vanggewas moet worden geteeld in aansluiting op de teelt van maïs. Dit verzoek is door verschillende sectororganisaties ingediend vanwege de effecten van de extreem droge zomer.

Weersomstandigheden
Het landelijk gemiddelde neerslagtekort bedroeg op 17 augustus 2018 bijna 300 mm. In een gemiddeld jaar is dit ruim 100 mm in augustus. De verwachte neerslag is de komende weken beperkt, waardoor de effecten van het neerslagtekort nog langere tijd merkbaar zullen blijven.

Verlenging uitrijperiode gras- en bouwland
Bemesting is af te raden zolang de bodem droog is en of de graszode verdord; benutting van toegediende meststoffen is dan zeer laag en de uitspoelingsgevoeligheid hoog. Verlenging van de uitrijperiode is vanuit grasbehoefte en beperking van uitspoelingsrisico's dan ook niet te beargumenteren. Zonder verlenging van de uitrijperiode kan echter binnen de geldende bemestingsnormen in augustus legaal mest worden uitgereden op verdroogde grond en dit brengt uit- en afspoelingsrisico's met zich mee. De TCB vraagt hiervoor aandacht en acht de (korte) verlenging van de uitrijperiode gras- en bouwland daarom verantwoord.

Verlenging van de periode waarin gras mag worden gescheurd
Voor de ontkieming van het graszaad op heringezaaid grasland is het noodzakelijk dat de bodem niet te droog is. Gezien de huidige weersverwachtingen is het aannemelijk dat eind augustus een deel van de percelen waar herinzaai noodzakelijk is hiervoor nog te droog is.
Om nitraatuitspoeling door afbraak van afgestorven graszoden komend najaar en winter te beperken, is het gewenst om zo snel als mogelijk het gras van de meest verdorde percelen te vernieuwen. Voor die percelen is dit najaar een verlenging van de periode voor grasland scheuren verantwoord. Overigens is bij herinzaai in september geen gift met dierlijke mest noodzakelijk, omdat minerale stikstof in de bodem en de ondergewerkte zode voldoende stikstof leveren.

Verlenging inzaaiperiode groenbemester
Op veel percelen is of wordt de maïs eerder geoogst. De komende weken blijft naar verwachting een groot deel van deze grond droog. Inzaaien van een vanggewas kan er dan toe kan leiden dat het zaad niet ontkiemt. Om deze reden is dit najaar verlenging van de inzaaiperiode van groenbemesters te verantwoorden. Als inzaaien in augustus gezien de droogte geen optie is, is inzaaien in september een goed alternatief.

De TCB adviseert om dit najaar:
- Uitstel van uitrijden van dierlijke mest toe te staan t/m 15 september op zand- en lössgrond en t/m 30 september op klei- en veengrond en de hogere uit- en afspoelingsrisico's te beperken door een geringere hoeveelheid dierlijke mest aan te wenden.
- Verlenging van de periode waarin de graszode wordt gescheurd toe te staan t/m 30 september.
- Uitstel te verlenen van de verplichting om vanggewas te telen direct aansluitend aan de maïsoogst, met dien verstande dat de teelt van het vanggewas uiterlijk 17 september aanvangt.

Inleiding
TCB is gevraagd advies op te stellen over een verzoek tot uitstel van het uitrijverbod van dierlijke mest, de plicht vanggewas te telen aansluitend op de teelt van maïs en verlenging van de periode waarin scheuren van grasland is toegestaan. Dit verzoek is vanwege de effecten van de extreem droge zomer ingediend door verschillende partijen; Agrifirm, Cumela Nederland, LTO Nederland in gezamenlijkheid met de POV en de Nederlandse Melkveehouders Vakbond. Een verlenging van de uitrijperiode kan een mestoverschot voorkomen en zorgen dat gewassen aan het einde van de zomer nog zo veel mogelijk kunnen groeien, zo geven partijen aan[1].

Het ministerie geeft aan dat ze een tijdelijke vrijstelling wil verlenen van artikel 4, eerste en derde lid en van artikel 4b, eerst lid en artikel 8a van het Besluit gebruik meststoffen (Bgm) en artikel 25d van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

TCB heeft afgelopen jaren eerder advies uitgebracht over verlenging van de uitrijperiode voor dierlijke mest, namelijk in 2011[2], 2013[3], 2014[4] en 2015[5] en 2016[6]. Daarnaast heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) op 13 augustus 2018 op verzoek van het ministerie van LNV een advies opgesteld over de mogelijke effecten van een verlenging van de uitrijperiodes voor dierlijke mest op bouwland en grasland in het najaar van 2018[7]. De TCB bouwt in dit advies voort op de eerder TCB-adviezen en houdt rekening met het advies van CDM.

Verzoek om vrijstelling mestregels
Het ministerie van LNV geeft aan dat het jaar 2018 wat betreft verloop van het weer een uniek jaar is. Dat betreft in het bijzonder de uitzonderlijke droge en warme omstandigheden gedurende een lange periode tijdens de zomermaanden. Het hierdoor ontstane neerslagtekort raakt met name de teelt van gewassen waardoor deze minder goed groeien of zelfs verdrogen. In geheel Nederland is de droogte merkbaar, maar in het bijzonder in gebieden waar de grondwaterstand vanwege de natuurlijke omstandigheden laag is, het vochtleverend vermogen van de bodem gering is en/of de mogelijkheden om te beregenen ontbreken of beperkt zijn. In die gebieden zijn gewassen sterk afhankelijk van water dat via neerslag op het land komt. In de zand- en lössgebieden is er dan ook op een groot aantal percelen sprake van ernstige verdroging van grasland en bouwlandgewassen. Geel tot bruin verkleurde graspercelen en verdroogde maïs

---

1 CDM-advies (2018)
2 Advies verlengen uitrijperiode dierlijke mest, TCB A066 (2011)
3 Advies verzoek om verlenging uitrijperiode, TCB A088 (2013)
4 Advies beoordeling verzoek om verlenging uitrijperiode dierlijke mest, TCB A098 (2014)
5 Advies motie verlengen inzaaiperiode groenbemester en uitrijden dierlijke mest, TCB A0107 (2015)
6 Advies uitstel uitrijverbod mest en zuiveringsslib, TCB (2016)
7 CDM (2018) Advies Verlenging uitrijperiode dierlijke mest in verband met droogte

maken de droogteschade zichtbaar. De groei van het gras heeft daar tot wel acht weken vrijwel stilgelegen en de oogst van maïs is in augustus al gestart.

Om agrariërs handelingsperspectief te bieden in de problematiek die is ontstaan, stelt het ministerie van LNV voor om op drie punten in een vrijstelling te voorzien:

- Verlenging van de periode waarin dierlijke mest op gras- en bouwland mag worden uitgereden (artikel 4 Bgm);
- Verlenging van de periode waarin de graszode mag worden gescheurd (artikel 4b Bgm en artikel 25d van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet);
- Uitstel van de verplichting om een vanggewas in te zaaien aansluitend op de teelt van maïs (artikel 8a Bgm).

Weersomstandigheden

Het landelijk gemiddelde neerslagtekort bedroeg op 17 augustus 2018 bijna 300 mm. In een gemiddeld jaar is dit ruim 100 mm in augustus. De verschillen tussen regio's zijn fors, maar overal ligt het tekort ver boven dit langjarig gemiddelde. Zie figuur 1. De verwachting voor de komende weken is een weertype met temperaturen rond het langjarig gemiddelde en met enkele buien (KNMI.nl). De verwachte neerslag blijft beperkt, waardoor de effecten van het neerslagtekort nog langere tijd merkbaar zullen blijven.

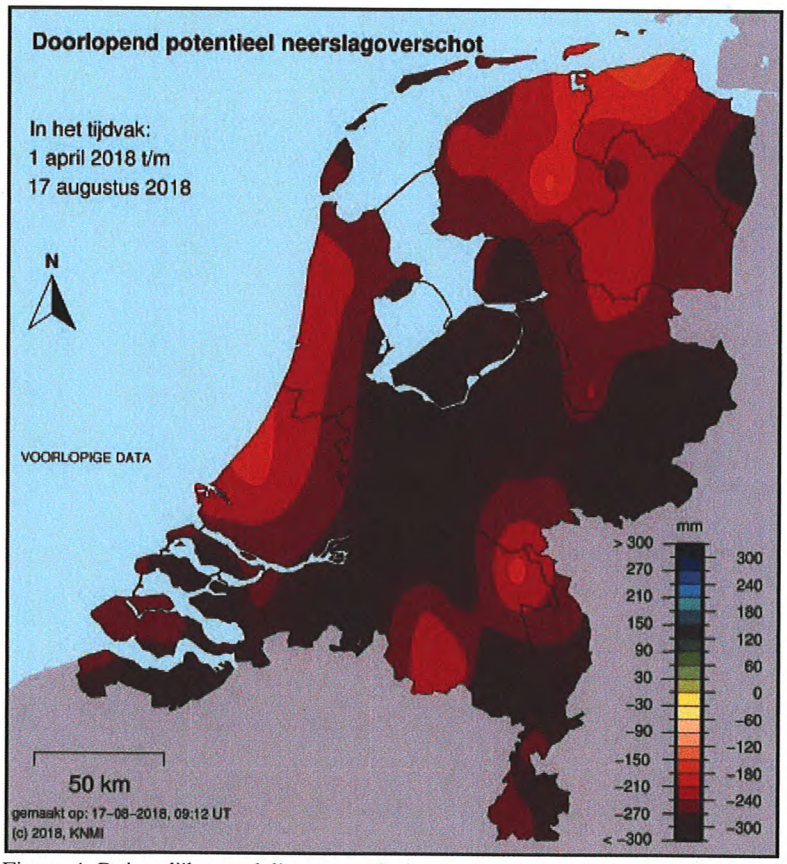

Figuur 1. Ruimtelijke verdeling potentieel neerslagoverschot van 1/4/2018 tot 17/8/2018 (bron: KNMI.nl).

Goede landbouwpraktijk

Om de voorgestelde vrijstellingen te kunnen beoordelen, gaan we na hoe deze aansluiten bij de goede landbouwpraktijk en welke gevolgen deze vrijstellingen zullen hebben op het risico op af- en uitspoeling van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater.

Verlenging uitrijperiode gras- en bouwland

Advies bemestingsadviescommissie

De Bemestingsadviescommissie (formeel: Commissie Bemesting Grasland en Voedergewassen) is

een initiatief van LTO-Nederland en wordt door Zuivel.NL gefinancierd. Deze commissie draagt zorg voor publiek toegankelijke bemestingsadviezen.
De bemestingsadviescommissie adviseert de laatste dierlijke mest op grasland al voor half augustus toe te passen om te veel nawerking van (de organisch gebonden stikstof in) dierlijke mest in het najaar te voorkomen. Dierlijke mest aangewend begin september zal maar zeer beperkt bijdragen aan de grasgroei in de eerste 2-3 weken na aanwending en door de lange nawerking van dierlijke mest komt er ook na oktober als de grasgroei (sterk) afneemt nog stikstof vrij. Daardoor is de werkingscoëfficiënt van dierlijke mest laag bij toediening in het najaar[8].
Specifiek t.a.v. de huidige situatie adviseert de Bemestingsadviescommissie om, als de grasmat verdroogd is, de graslandbemesting voor de rest van het seizoen te beperken tot een kleine gift. "De bemesting op veengronden kan beperkt worden tot een derde van de normale bemesting en op niet-veengronden tot tweederde. Door de hoge bodemtemperatuur is de stikstofmineralisatie namelijk sterk verhoogd."

Advies Commissie Deskundigen Meststoffenwet
De Commissie Deskundigen Meststoffenwet concludeert in haar advies dat de regio's die het zwaarst getroffen zijn door de droogte waarschijnlijk een lagere benutting van toegediende meststoffen en een hogere uitspoelingsgevoeligheid hebben dan de minder getroffen gebieden. Bemesting is af te raden zolang de bodem droog is en de graszode verdord. Verlenging van de uitrijperiode is vanuit het oogpunt van behoefte van het gras en beperking van uitspoelingsrisico's dan ook niet te beargumenteren (CDM, 2018). Zonder verlenging van de uitrijperiode zal er naar verwachting de resterende periode in augustus (legaal) op te droge bodems en verdord grasland, mest worden uitgereden om ruimte te creëren in de mestopslag. Ook dit brengt uit- en afspoelingsrisico's met zich mee. Dit alles geldt ook voor bouwland.
De bestaande bemestingsnormen en uitrijregels houden geen rekening met uitzonderlijke omstandigheden zoals het droge, warme weer gedurende afgelopen jaar. Zowel het verlengen als niet verlengen van de uitrijperiode vergroot het risico op milieubelasting door af- en/of uitspoeling. Een gebiedsgedifferentieerde verlenging van de uitrijperiode zoals Commissie Deskundigen Meststoffenwet in combinatie met de bemestingsadviezen van de Bemestingsadviescommissie zal het risico op extra milieubelasting zoveel mogelijk beperken.

Verlenging van de periode waarin gras mag worden gescheurd
Om het uitspoelingsrisico te beperken, mag grasland op zand- en lössgrond niet worden gescheurd na 31 augustus en op klei- en veengrond niet na 15 september. Gezien de droogte is het verzoek deze periode te verlengen tot 1 oktober. Voor herinzaai is het noodzakelijk dat de bodem niet te droog is. Gezien de huidige weersverwachtingen is het aannemelijk dat eind augustus een groot deel van de percelen die voor herinzaai in aanmerking komen, nog te droog is voor herinzaai. CDM (2018) geeft aan dat het ook vanuit het oogpunt van beperking van de nitraatuitspoeling gewenst is dat graszoden van de meest verdorde percelen met prioriteit worden vernieuwd.
In 2010 heeft de TCB ook geadviseerd over een vrijstelling van het scheurverbod van grasland[9]. Daarin is aangegeven dat scheuren van grasland in het najaar in het algemeen leidt tot verhoogde uitspoeling. Daarom is het vanuit het oogpunt van uitspoeling van nutriënten beter om grasland in het voorjaar te scheuren.
Om nitraatuitspoeling door afbraak van afgestorven graszoden komend najaar en winter te beperken, is het gewenst om zo snel als mogelijk het gras van de meest verdorde percelen te vernieuwen. Voor die percelen is dit najaar een verlenging van de periode voor grasland scheuren verantwoord. Overigens is bij herinzaai in september geen gift met dierlijke mest noodzakelijk, omdat minerale stikstof in de bodem en de ondergewerkte zode voldoende stikstof leveren (CDM, 2018).

Verlenging inzaaiperiode groenbemester
Op veel percelen is de maïs verdord en is of wordt deze eerder geoogst. Omdat de grond erg droog is en de neerslagverwachtingen gering, blijft de grond droog. Dit maakt dat inzaaien van een vanggewas ertoe kan leiden dat het zaad niet ontkiemt. In eerdere adviezen heeft de TCB ook uitspraken gedaan over verlenging van de inzaaiperiode van groenbemesters. Om deze reden is dit najaar verlenging van de inzaaiperiode van groenbemesters te verantwoorden. Als inzaaien in augustus gezien de droogte geen optie is, is inzaaien in september een goed alternatief.

---

[8] bemestingsadvies.nl

[9] Advies vrijstelling scheurverbod grasland. TCB A061 (2010)

Concluderend
De TCB constateert dat er in Nederland daadwerkelijk sprake is van een extreem droge zomer, waardoor er tot nu beperkt mogelijkheden zijn geweest om (binnen de goede landbouwpraktijk) dierlijke mest uit te rijden en waardoor veel gras- en maïspercelen zijn verdroogd. Verlenging van de uitrijperiode van dierlijke mest is vanuit grasbehoefte en beperking van uitspoelingsrisico's niet te beargumenteren, zo geeft CDM (2018) aan. Echter, het niet verlengen van de uitrijperiode waardoor de beschikbare mest binnen de geldende wetgeving in augustus op verdroogde grond mag worden uitgereden, brengt ook uit- en afspoelingsrisico's met zich mee.
De verwachting is dat een groot deel van de verdorde graspercelen de komende weken nog te droog zijn voor herinzaai. Ditzelfde geldt voor percelen waar maïs wordt geoogst. De TCB neemt de beargumentering en de adviezen van CDM (2018) grotendeels over. De TCB adviseert dan ook:

- Uitstel van uitrijden van dierlijke mest toe te staan tot en met 15 september op zand- en lössgrond en tot en met 30 september op klei- en veengrond. Grondgebruikers worden hierbij geadviseerd om vanwege de beperkte groei in 2018 het recente advies van de Bemestingsadviescommissie te volgen en de bemestingsruimte 2018 niet volledig te benutten. Wees zeer terughoudend met bemesting zolang de bodem droog is en de graszode verdord en voeg waar mogelijk water toe aan de dierlijke mest om de opname van stikstof uit dierlijke mest te bevorderen.
- Verlenging van de periode waarin vernietiging van graszode wordt toegestaan tot en met 30 september.
- Uitstel te verlenen van de verplichting om vanggewas te telen direct aansluitend aan de maïsoogst, met dien verstande dat de teelt van het vanggewas uiterlijk 17 september aanvangt.

Met de meeste hoogachting,

Em. prof. dr. André van der Zande
Voorzitter Technische Commissie Bodem